

Ks. Stanisław LONGOSZ
(Lublin, KUL)

JAN PAWEŁ II A ORGANIZACJA POLSKICH STUDIÓW NAD ANTYKIEM CHRZEŚCIJAŃSKIM

Aby lepiej zrozumieć organizacyjne zasługi ks. kardynała Karola Wojtyły, późniejszego papieża Jana Pawła II wobec antyku chrześcijańskiego, trzeba się cofnąć do połowy lat 60-tych. Wprawdzie w polskich seminariach duchownych uczono wówczas patrologii, ale traktowano ją często jako naukę pomocniczą historii Kościoła lub dogmatyki, a nawet filologii klasycznej, w całej zaś Polsce było zaledwie 5 specjalistów z tej dziedziny – ks. dr Waław Eborowicz w Pelplinie, ks. dr Wojciech Kania w Tarnowie, o. dr Andrzej Bober SJ w Krakowie, ks. dr Szczepan Pieszczoł w Gnieźnie i ks. prof. dr hab. Marian Michalski na jedynej obsadzonej akademickiej katedrze patrologii Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie; na nieobsadzoną zaś katedrę patrologii KUL sprowadzono z Paryża o. dra Jana Marię Szymusiaka SJ, któremu jednak do końca nie zatwierdzono habilitacji. Na KUL-u literaturą chrześcijańską zajmowała się na sekcji Filologii Klasycznej Wydziału Nauk Humanistycznych p. doc. dr Leokadia Małunowiczówna, zaś archeologię i sztukę wczesnochrześcijańską wykladała na sekcji Historii Sztuki, dojeżdżająca z Warszawy p. dr Barbara Filarska, a na Wydziale Teologicznym dojeżdżający z Pelplina ks. dr Antoni Liedtke; w Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Krakowie czynił to ks. dr Bolesław Przybyszewski. Nie było żadnej formalnej akademickiej instytucji zajmującej się antykiem chrześcijańskim w szerszym tego słowa znaczeniu. Przewodniczącym Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej był w tym czasie od r. 1968 ks. kard. Karol Wojtyła¹; to właśnie z jego inspiracji i pod jego patronatem powstały w tym czasie: w 1969 r. – Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL w Lublinie, w 1977 r. – Sekcja Patrystyczna przy Komisji Nauki Episkopatu Polski, a w latach 1978-1980 zaczął się tworzyć w Tarnowie Instytut Patrystyczny w ramach Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie. Warto tu przypomnieć zasługi ks. kardynała Karola Wojtyły w organizowaniu się i działalności tych trzech instytucji.

¹ Por. A. Boniecki, *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, wyd. 2 poprawione i uzupełnione, Kraków 2000, 316.

I. MIĘDZYWYDZIAŁOWY ZAKŁAD BADAŃ NAD ANTYKIEM CHRZEŚCIJAŃSKIM KUL

Założycielami tejże międzywydziałowej akademickiej instytucji naukowej były dwie osoby: p. doc. dr Leokadia Małunowiczówna – kierownik Łacińskiej Katedry Filologii KUL i o. doc. dr Jan Maria Szymusiak SJ – zajmujący Katedrę Patrologii w Instytucie Historii Kościoła na Wydziale Teologicznym KUL. Oni to postanowili stworzyć instytucję, która by w sposób zorganizowany i systematyczny zajęła się studiami szeroko pojętego antyku chrześcijańskiego I-VIII wieku. Gdy długo nie znajdowali zrozumienia i poparcia zarówno w środowisku uniwersyteckim, jak i episkopalnym (m.in. u ks. Prymasa kardynała S. Wyszyńskiego) udali się jesienią 1968 r. ze swym pomysłem do przewodniczącego Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej – ks. kardynała Karola Wojtyły w Krakowie. Podczas spotkania, którego treść przypominam za półtora roku Ksiądz Kardynał przy otwieraniu sympozjum goszcząc u siebie badaczy antyku chrześcijańskiego (13-14 II 1970), przedstawił swoje racje i potrzebę powołania tego rodzaju instytucji. Ksiądz Kardynał wysłuchał ich i zrozumiał, stwierdzając równocześnie potrzebę ustalenia wkładu myśli patrystycznej w odnowę zdrowej teologii, zapoczątkowaną przez Sobór Watykański II. Uznał potrzebę stworzenia na KUL-u specjalnej instytucji naukowej, służącej badaniom nad szeroko pojętą starożytnością chrześcijańską, oraz zorganizowania w najbliższym czasie sesji naukowej, skupiającej ludzi zajmujących się tą tematyką – zarówno literaturą i teologią patrystyczną, jak i sztuką i archeologią wczesnochrześcijańską. Doc. L. Małunowiczówna zasugerowała wówczas, by na tego rodzaju spotkanie zaprosić jednego z najwybitniejszych ówczesnych włoskich patrologów – ks. kard. Michaele Pellegrino z Turynu. Ks. kardynał K. Wojtyła poparł tę myśl obiecując do takiego zaproszenia dołączyć swój polecający list, swoje pośrednictwo i pomoc w zorganizowaniu tego przedsięwzięcia, gdyż przewidywał trudności w jego realizacji. Po uzyskaniu tego rodzaju aprobaty i zrozumienia od przewodniczącego Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej, organizatorzy – o. doc. J.M. Szymusiak i doc. L. Małunowiczówna z otuchą i zapałem zabrali się do realizacji swych planów. Pani Docent niedługo przed śmiercią w 1980 r. tak oto wspominała owo spotkanie: „Przed jedenastu laty powstała we mnie myśl, że należy stworzyć w Polsce ośrodek badań nad antykiem chrześcijańskim. Chciałam znać stanowisko „wujka Karola”. Uzyskałam dłuższą audiencję w Krakowie. Przedstawiłam samą koncepcję i możliwości jej realizacji. Uznał celowość inicjatywy, która miała ułatwić Kościołowi w Polsce powrót do Ojców, do źródeł chrześcijaństwa. Nie tylko udzielił swego błogosławieństwa, ale obiecał także pomagać. Pamiętam: dzień był dżdżysty, pochmurny, a ja drogę powrotną odbyłam z ogromną radością w sercu; mając takie poparcie byłam pewna, że wszystko

dobrze się ułoży”². W ten oto sposób, m.in. dzięki moralnemu poparciu ks. kardynała K. Wojtyły powstał w 1969 r. Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim: najpierw 18 kwietnia Senacka Komisja d/s Nauki, a następnie 13 maja Senat Akademicki uchwałyli jego erygowanie oraz zatwierdziły jego regulamin, czyli o rok wcześniej niż powstanie Instytutu Patrystycznego „Augustinianum” w Rzymie (maj 1970). Na kierownika Zakładu został powołany o. doc. dr Jan Maria Szymusiak SJ, a na jego zastępcę – doc. dr Leokadia Małunowiczówna.

Ksiądz kardynał K. Wojtyła nie tylko przyczynił się swoim poparciem do powstania Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim, ale też później wielokrotnie wspierał go finansowo: „nieraz wysyłałam do Krakowa SOS i zawsze nadchodził ratunek” – pisała później p. doc. L. Małunowiczówna (por. fot. 1)³. Owszem, w swoim arcybiskupim pałacu w Krakowie przy ul. Franciszkańskiej aż trzykrotnie gościł i raz w swoim krakowskim Metropolitalnym Seminarium Duchownym, wspierał finansowo lub opłacał jego ogólnopolskie sympozja, zapewniając im nie tylko bazę materialną, ale, zanim Zakład osiągnął już swoje znaczenie, angażując się nawet swoim autorytetem w zapraszanie prelegentów. W miarę możliwości osobiście je otwierał i podsumowywał, na ich rozpoczęcie lub w trakcie odprawiał Msze św. z homilią w swojej domowej kaplicy dla uczestników, podpisywał listę obecności i na ile mu czas pozwalał, był na nich obecny. Okazało się to zwłaszcza podczas pierwszego goszczonego u siebie dwudniowego sympozjum (13-14 II 1970), na które swoim listem zapraszał prelegentów, a wśród nich m.in. kard. M. Pellegrino z Turynu, ks. prof. M. Michalskiego z ATK czy prorektora ChAT-u – ks. prof. J. Klingera. Wspominany ks. kard. M. Pellegrino w odpowiedzi na prośbę organizatorów i ks. kard. Wojtyły najpierw obiecał przyjazd i wygłoszenie prelekcji pt. *Wkład myśli patrystycznej do Vaticanum II*, wyrażał, jak wskazuje jego list, wdzięczność i podziw dla organizatorów, a nawet pytał, w jakim języku ma to uczynić, a gdyby okoliczności mu przeszkodziły i z jakiegoś powodu nie mógł osobiście przyjechać – przesłać tekst swego wystąpienia (por. niżej kopię listu ks. kard. M. Pellegrino), ale później, gdy zmieniono termin sympozjum z września na luty, odmówił przyjazdu i przesłania tekstu referatu usprawiedliwiając się brakiem czasu, o czym powiadomił ks. kard. K. Wojtyłę w Krakowie telegramem końcem stycznia 1970 roku⁴. Również ks. prof. M. Michalski, który miał mówić nt. *Znaczenie źródeł wczesnochrześcijańskich dla poznania istoty chrześcijaństwa i realizowania aggiornamento*, odmówił udziału w sympozjum

² L. Małunowicz, „Wuj” Karol, w: *Być człowiekiem i chrześcijaninem* (W nurcie zagadnień posoborowych 12), red. B. Bejze, Warszawa 1980, 18.

³ Tamże, s. 19.

⁴ Por. telegram przesłany do ks. kard. K. Wojtyły na ul. Franciszkańską 3 w Krakowie: „Byłem w Turynie, kardynał Pellegrino nie przyjedzie, referatu gotowego nie ma i nie przyśle = pozdrawiam Cader +”.

tłumacząc się brakiem zdrowia⁵. W symposium, podczas którego wygłoszono ostatecznie 6 prelekcji⁶, uczestniczyło 47 osób z całej Polski, zainteresowanych antykiem chrześcijańskim. Otworzył je i zagaił ks. kard. K. Wojtyła, który, na ile pamiętam i informuje zachowany protokół⁷, najpierw powitał uczestników jako gospodarz domu, jako ordynariusz krakowski i jako przewodniczący Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej w imieniu całego krakowskiego środowiska naukowego, 13 seminariów duchownych znajdujących się w Krakowie i Polskiego Towarzystwa Teologicznego z siedzibą w Krakowie, życząc wszystkim, by w tym mieście dobrze się czuli i owocnie obradowali, oddając im do dyspozycji swój dom i kaplicę, oraz zapraszając na wszystkie posiłki. Następnie przypomniał prehistorię rozpoczynającej się aktualnie sesji zaznaczając, że przed półtora roku podczas długiego spotkania w arcybiskupim pałacu w Krakowie z o. doc. J.M. Szymusiakiem SJ i doc. L. Małunowiczówną uznał potrzebę powołania na KUL-u naukowej instytucji zajmującej się studiami nad antykiem chrześcijańskim oraz organizowania spotkań badaczy zajmujących się tą dziedziną⁸. Potem przez dłuższy czas, mimo wielu zajęć wizytacyjnych, uczestniczył w obradach podpisując jako pierwszy listę obecności⁹.

Następnego dnia 14 lutego o godz. 8.00 rano Ksiądz Kardynał przewodniczył Mszy św. koncelebrowanej w swojej domowej kaplicy, podczas której wygłosił do uczestników homilię komentując najpierw słowa Izajasza proroka (58, 9-14) z I czytania: „Twoi ludzie zabudują prastare zwaliska, wzniesiesz budowle odwiecznych fundamentów. I będą cię nazywać naprawcą wyłomów, odnowicielem rumowisk – na zamieszkanie”, a następnie ewangeliczną perykopę o Piotrze chodzącym po morzu (Mt 14, 22-23). Kaznodzieja wskazał dalej na rolę badaczy źródeł chrześcijańskich, jako rolę budowniczych. Patrologia bowiem nie tylko informuje o tym, co było oraz jest świadectwem wiary starożytnych pokoleń, ale ma również wytyczać drogę na przyszłość. „Będą cię nazywać naprawcą wyłomów i odnowicielem rumowisk”. Zadaniem badaczy antyku chrześcijańskiego jest więc naprawianie i ukazywanie ścieżek wiodą-

⁵ Por. 2 listy Profesora do Księdza Kardynała (Warszawa, 20 XI 1969 i 25 I 1970), w: *akta Zakładu. Sympozja I: symposium 2*.

⁶ Oto program symposium (13-14 II 1970): ks. doc. dr Jan M. Szymusiak (KUL), *Koncepcja pracy badawczej nad Ojcami Kościoła*; doc. dr Leokadia Małunowiczówna (KUL), *Antyk chrześcijański*; ks. prof. Jerzy Klinger (ChAT), *Tradycja starochrześcijańska w doktrynie i duchowości Kościołów Wschodnich*; ks. dr Wacław Hryniewicz (KUL), *Patrystyka i ekumenizm*; ks. dr Andrzej Bober SJ (Kraków – OO. Jezuiti), *Wkład nauki polskiej do badań nad antykiem chrześcijańskim*; ks. dr Szczepan Pieszczoł (Gniezno – Metropolitalne Seminarium Duchowne), *Zagraniczne ośrodki badań nad antykiem chrześcijańskim*. Teksty niektórych tych referatów zob. RTK 26 (1979) z. 4.

⁷ Por. *akta Zakładu. Sympozja I: symposium 2*.

⁸ Por. Boniecki, *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, s. 310-311: „13-14 II 1970 Kraków, Pałac Arcybiskupi, sesja naukowa poświęcona problematyce badań nad antykiem chrześcijańskim. Ks. Kardynał: zagajenie”; J.M. Szymusiak, *Zjazd patrystyczny w Krakowie*, AnCra 2 (1970) 451-452.

⁹ Por. niżej – kopia listy obecności.

cych do źródeł chrześcijaństwa, oraz wytyczanie nowych dróg prowadzących ku przyszłości. Nie należy się przy tym lękać i zniechęcać, ale iść naprzód jak Piotr kroczący odważnie po wzburzonych falach, który zaufał Chrystusowi. Większość powyższych uwag potwierdzają załączone niżej kopie dokumentów.

Ocpia

L'ARCIVESCOVO DI TORINO

Torino, 18 Marzo 1969

Eminenza Reverendissima e carissima,

in risposta all'amabile Sua lettera del 16 c.m., desidero anzitutto esprimere all'Eminenza Vostra e agli esimii cultori di scienze patristiche della Sua Nazione la mia ammirazione per l'impegno con cui vi si promuovono gli studi sull'antichità cristiana.

Anche per confermare tali sentimenti, sarò ben lieto di intervenire al Congresso previsto per l'ultima decade di settembre, salvo che circostanze impreviste non consentissero il viaggio in Polonia.

Sarò grato a Vostra Eminenza se vorrà informare in proposito gli organizzatori, dai quali attendo ulteriori informazioni. I medesimi mi vorranno anche significare in quale lingua dovrà essere pronunciato il discorso /giacché purtroppo non conosco il polacco/, scegliendo fra l'italiano, il francese, l'inglese, il tedesco, lo spagnolo o il latino.

Voglia gradire, Eminenza Reverendissima, i sensi del mio fraterno ossequio in osculo pacis.

devmo e affmo

/-/ + Michele Card. Pellegrino, arcivescovo

A Sua Eminenza Reverendissima
il Signor Cardinale Carlo Wojtyła
Piazza Remuria 2 a
00153 R O M A

Za zgodność odpisu:

Sekretarz Kanc. Rekt.

Behrendt
Lublin, dnia 27 września 1969 r.

Odpis

3 maja 69

+ Czcigodny Księżę Profesorze,

W czasie ostatniej mojej bytności w Rzymie zwróciłem się do Kard. M. Pellegrino w sprawie naszej sesji. Odpowiedź Kardynała załączam w odpisie Wynika z niej, że możemy liczyć przynajmniej na nadesłanie referatu.

Chciałbym bardzo w tym porozmawiać z Księdzem Profesorem oraz z Panią Leokadią, przede wszystkim co do terminu naszej sesji. Myślę, że będzie ją można odbyć najwcześniej w listopadzie, gdyż w ciągu września i do połowy października będę musiał najprawdopodobniej znajdować się poza Polską.

Złączę serdeczne pozdrowienia in Christo

/-/ + Karol Kard. Wojtyła

Przewielebny Ksiądz Profesor

Ks. doc. dr J. Szymusiak

Warszawa

00. Jezuici

Za zgodność odpisu:
Sekretarz Kanc. Rekt.

A. Rohrerdt

Lublin, 27 września 1969.

KAROL KARDYNAŁ WOJTYŁA
 ARCYBISKUP METROPOLITA KRAKOWSKI

Kraków, dnia 3 maja 1969 r.

Droga Pani Leokadio,

w załączeniu przesyłam odpisy pism
 jakie skierowałem do ks.doc.dr.J.Szymusiaka
 w sprawie naszej sesji i serdecznie pozdra-
 wiam w Chrystusie Panu i Jego Matce

+ Karol kard. Wojtyła

Kp. 1732/67 — 5000 — R-54(177)

Międzywydziałowy Zakład Badań
 nad Antykiem Chrześcijańskim KUL

Lublin, 13.I.1970.

l. d. 3, 4, 5, 6/70/A-Ch

W Pan

Prof.

*Otrzymali: Prof. M. Gogacz
 ks. Prof. A. Janowski
 ks. Prof. M. Karduliński
 ks. Prof. J. Pasorok*

W najbliższych dniach J.E.Ks.Kardynał Karol Wojtyła
 zwróci się do Pana Profesora z zaproszeniem do udziału w Sesji
 Naukowej w Krakowie.

Sesja ta organizowana jest przez Międzywydziałowy Zakład
 Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL, który po zatwierdzeniu
 przez Senat KULu w maju ub.roku, rozpoczął swoją działalność
 z bieżącym rokiem akademickim.

Pragnąlbym wyjaśnić, że bardzo nam zależy na ewentualnej
 współpracy z Panem Profesorem w dziedzinie badań nad antykiem
 chrześcijańskim, który obejmuje także specjalność Pana Profesora.
 Pozwalam więc sobie zwrócić się o życzliwe ustosunkowanie
 się do tego zaproszenia.

Lista obecności na obradach przedprodukcyjnych
z dnia 13. III

1. Kar. Karol Wozyci	33. X F. Hopmut
2. ks. Stefan Warłusz	34. J. Karcz
3. ks. Zdzisław Brzys	35. ks. H. Brank
4. ks. Stanisław Mank	36. W. Hryciwicz
5. Hanna Florka	
6. J. Dąbrowski	37. ks. Józef Santowski
7. Antoni Bogucki OP	38. Antoni Piotrowski
8. F. Edmund Skarba OSB	39. ks. Kleski
9. ks. Wincenty Myrów	40. Hryciwicz
10. Jacek Pił	41. M. Mironowicz
41. Jan Brzezinski	42. ks. J. Kleski
12. M. Mironowicz	43. Eugeniusz Czajnik
13. ks. Stanisław Mank	44. ks. Józef Tomczyk
14. ks. Hieronim Świątek	45. S. Szeleja Podemba CR
15. ks. Kazimierz Lechowicz	46. X Jan m. Szymanski i
16. ks. Stanisław Mironowicz	kt. X W. Eborowicz
17. ks. Zygmunt Tujejar	
18. ks. Aleksander Sobala OSB	
19. ks. Stanisław Longosz	
20. ks. Fr. Drogalski	
21. ks. Stanisław Szwach SAB	
22. ks. Józef Wojcik	
23. ks. Henryk Włodarczyk	
24. ks. Dionizy Pietruszka	
25. ks. Józef Janowski	
26. ks. Józef Janowski	
27. ks. Marian Boguszek	
28. ks. Józef Janowski	
29. ks. Stanisław Szwach	
30. Bernard Tomczyk	
31. ks. Józef Kania	
32. ks. Edmund E.	

Na tymże symposium ks. Kardynał jako przewodniczący Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej zasugerował, by w najbliższym czasie przeprowadzić weryfikację nauczycieli uczących dyscyplin patrystycznych w polskich seminariach duchownych. Sam obiecał, że własnym podpisem poprze i roześle do wszystkich seminariów duchownych ankietę, by na jej podstawie można było ustalić faktyczny stan i wyciągnąć wnioski, co do polepszenia sytuacji w dydaktyce patrologii, języka łacińskiego i greckiego oraz archeologii wczesnochrześcijańskiej¹⁰. Opracowanie wyników tejże ankiety i zaprezentowanie ich na jednym z kolejnych ogólnopolskich spotkań powierzono ks. mgr. Romanowi Andrzejewskiemu. Podsumowania całego symposium dokonał kierownik Zakładu o. J.M. Szymusiak SJ, zamknął je zaś, jak stwierdza protokół z tejże sesji, Ksiądz Kardynał: „Sesja została zamknięta przez J.Em. Kard. K. Wojtyłę. W ostatnich swych słowach Ksiądz Kardynał podkreślił, że dla niego, jako przewodniczącego Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej, bardzo cenne były wiadomości o stanie badań w Polsce w dziedzinie patrologii”¹¹.

Drugim symposium, którego uczestników gościł w swoim arcybiskupim pałacu Ksiądz Kardynał K. Wojtyła, była dwudniowa sesja zorganizowana 26-27 maja 1971 r.; było to piąte już z kolei ogólnopolskie spotkanie poświęcone tłumaczeniom tekstów. Wzięło w nim udział 37 osób, a wygłoszono 7 referatów¹²; wśród prelegentów występowały, m.in. takie sławy filologiczne, jak prof. Jerzy Łanowski z Wrocławia, prof. Jerzy Schnayder z Warszawy i prof. Jerzy Starnawski z Łodzi. Od tego symposium zaczęto się wzajemnie informować, co kto tłumaczy lub co ma już przetłumaczone z pism Ojców Kościoła, o czym przypominano już w zaproszeniach.

Również to symposium miał według programu otworzyć Ksiądz Kardynał, chociaż nie wiemy dziś z całą pewnością, czy tego faktycznie dokonał, bo jego nazwisko nie figuruje na liście obecności, ani nie ma o tym wzmianki w urzędowym protokole symposium, jakkolwiek potwierdza to prasa¹³. Nie wiemy

¹⁰ Por. ankietę niżej, w II rozdziale: *Sekcja Patrystyczna*.

¹¹ Por. *Aktia Zakładu. Sympozja I: symposium 2*; zob. też Szymusiak, *Zjazd patrystyczny w Krakowie*, s. 452: „Sesja została zamknięta przez J.Em. Kardynała, który w ostatnich słowach podkreślił, że dla niego, jako przewodniczącego Komisji Episkopatu do Spraw Nauki Katolickiej, bardzo cenne były wiadomości o stanie badań patrystycznych w Polsce i życzył dalszej owocnej pracy”.

¹² Por. program symposium (26-27 V 1971): Dr Zofia Klimajówna (KUL), *Archaizmy, neologizmy i dialektizmy w utworze literackim*; prof. dr Jerzy Schnayder (emerytowany prof. UBB), *Wybrane z literatury antycznej zwroty grzesznościowe i inne formuły konwencjonalne*; prof. dr Jerzy Łanowski (UBB), *Z warsztatu tłumacza antycznego dramatu (Eurypides, Menander)*; Konwersatorium pod przewodnictwem dr Janiny Ławińskiej-Tyszkowskiej (UBB) – *Petroniusz i Apulejusz*; dr Julia Mrukówna (Kraków – PAN), *Kłopoty tłumacza „Historii” Długosza*; prof. dr Jerzy Starnawski (UŁ), *Przekład jako zjawisko kultury*; dr T. Micewicz (UW), *Językoznawcze aspekty teorii przekładu*.

¹³ Por. *Symposium patrologów i badaczy antyku chrześcijańskiego. Informacja własna*, „Słowo Powszechne” z 9 VI 1971 roku: „Symposium otworzył ks. kard. Karol Wojtyła, który

również, w jakim zakresie w nim uczestniczył, bo zwłaszcza w pierwszym dniu (26 V) był wyjątkowo zajęty, gdyż wtedy miało miejsce pierwsze posiedzenie Komisji Przygotowawczej Synodu, na którym On prezentował swój referat pt. „Problem 900. rocznicy św. Stanisława oraz synodu prowincjalnego”. Wiadomo natomiast, że drugiego dnia (7 V) najpierw przewodniczył rano w swojej domowej kaplicy koncelebrze duchownych uczestników i wygłosił do wszystkich okolicznościową homilię¹⁴, a później uczestniczył we wspólnym obiedzie, podczas którego kierownik Zakładu podziękował mu za gościnę, On zaś, jak informuje protokół sesji, wyraził zadowolenie, że mógł pomóc Zakładowi oraz polecał swe usługi na przyszłość, by można było dalej prowadzić owocne badania nad Ojcami Kościoła: „Podczas obiadu, w którym uczestniczył Jego Eminencja Ksiądz Kardynał Karol Wojtyła, Kierownik Zakładu dokonał podsumowania obrad oraz złożył serdeczne podziękowanie Gospodarzowi za gościnę. Ksiądz Kardynał w kilku słowach wyraził zadowolenie, iż mógł dopomóc nazemu Zakładowi oferując swe apartamenty na obrady oraz zaznaczył, że gotów jest nimi zawsze w razie potrzeby służyć, byśmy mogli owocnie kontynuować badania nad Ojcami Kościoła”¹⁵.

Odpowiedzialnym za stronę organizacyjną w Krakowie uczynił Ksiądz Kardynał niedawno mianowanego wicerektora Metropolitalnego Seminarium Duchownego – ks. Jana Ligęzę. On to, jak wskazują zachowane listy organizatorów do Księdza Kardynała, miał się postarać o noclegi, miejsce obrad i posiłków dla uczestników, a także rozesłać zaproszenia w imieniu goszczącego Gospodarza. To z nim kontaktowało się później bezpośrednio kierownictwo Zakładu przy załatwianiu organizacyjnej strony sympozjum¹⁶.

Trzecie dwudniowe sympozjum, którego uczestników gościł Ksiądz Kardynał w Krakowie, odbyło się 12-13 maja 1974 r. obok kilku referatów problemowych (koncepcja patrologii oraz jej miejsce wśród dyscyplin teologicznych) i okolicznościowych (1600. rocznica śmierci św. Efrema Syryjczyka i św. Ata-

zwracając uwagę na wciąż wzrastające zainteresowanie w Kościele piśmiennictwem starochrześcijańskich pisarzy, podkreślił, że ten powrót do źródeł prowadzi do coraz głębszego zrozumienia istoty Kościoła i jego misji w naszych czasach”.

¹⁴ Por. Boniecki, *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, s. 348: „26-27 V 1971 Rezydencja arcybiskupów krakowskich – sympozjum patrologiczne. 27 V godz. 8: kaplica domowa, Msza św. koncelebrzana z kazaniem dla profesorów patrystyki”.

¹⁵ J.M. Szymusiak, *Protokół z sympozjum*, w: *akta Zakładu. Sympozja I: sympozjum 7*.

¹⁶ Por. *List J.M. Szymusiaka do ks. Jana Ligęzy* z 11 maja 1971 roku: „Przesyłamy także odpis listu wysłanego do jego Eminencji ks. Kardynała z dnia 28 kwietnia, w którym postawiliśmy kilka pytań dotyczących strony organizacyjnej”; zob. też *Zaproszenie* organizatorów: „Serdecznie zapraszamy do wzięcia udziału w V Sympozjum tłumaczeniowym, które odbędzie się w Krakowie, w rezydencji Księdza Kardynała Wojtyły w dn. 26 i 27 maja. Obrady będą odbywały się według załączonego programu [...]. Informacje o miejscu noclegu uczestników Sesji zostaną przesłane bezpośrednio z Krakowa przez ks. J. Ligęzę, któremu J. Eminencja powierzył stronę organizacyjną”.

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI
Międzywydziałowy Zakład Badań
nad Antykiem Chrześcijańskim
Lublin, Al. Racławickie 14

Lublin, dnia 7 kwietnia 1971 r.

Jego Eminencja
Ksiądz Kardynał Karol Wojtyła
Przewodniczący dla Spraw Nauki
przy
Episkopacie Polski

Jeszcze raz bardzo serdecznie dziękując za umożliwienie odbycia Sympozjum tłumaczeniowego w rezydencji Księdza Kardynała przesyłamy wykaz zgłoszonych osób. Podajemy również prowizoryczną obsadę referentów. Ponieważ nie posiadamy jeszcze dokładnych danych odnośnie do ich noclegu, dane te prześlemy w terminie późniejszym.

Jednocześnie zapytujemy, do kogo mamy się zwrócić w sprawach organizacyjnych Sympozjum, by nie zabierać bardzo cennego czasu Księdza Kardynała.

Łączymy wyrazy głębokiej czci

Kierownik Zakładu

Ks.Doc.Dr Jan M. Szymusiak

X *Jan M. Szymusiak* 7

28 kwietnia 71

Jego Eminencja
Ksiądz Kardynał Karol Wojtyła
Przewodniczący dla Spraw Nauki
przy
Episkopacie Polski

Ponieważ dotychczas nie otrzymaliśmy odpowiedzi na list datowany w dn. 7 kwietnia br., termin zaś symposium zbliża się, ośmielamy się postawić kilka pytań dotyczących strony organizacyjnej tego spotkania, mianowicie:

1/ komu Jego Eminencja zlecił stronę organizacyjną symposium, byśmy mogli bezpośrednio z nim porozumiewać się w takich sprawach, jak:

- a/ punkt informacyjny
- b/ noclegi
- c/ miejsce i godziny posiłków
- d/ miejsce obrad.

2/ czy Jego Eminencja uważa za możliwe wysłanie zaproszeń z Krakowa w imieniu Jego Eminencji, jak to miało miejsce w roku ubiegłym /w takim wypadku natychmiast nadesłamy adresy osób zgłoszonych/. Z ubiegłorocznego doświadczenia wiemy, że uczestnicy czuli się bardzo zaszczytzeni osobistym zaproszeniem przez Księdza Kardynała.

3/ czy i kiedy byłby potrzebny przyjazd asystenta naszego Zakładu celem ostatecznego załatwienia spraw organizacyjnych.

Prosilibyśmy o łaskawą odpowiedź w możliwie szybkim terminie, gdyż dane te są nam niezbędne przy układaniu szczegółowego programu zajęć podczas sesji, programy natomiast chcielibyśmy rozesłać do uczestników w najbliższym czasie.

Łączymy wyrazy głębokiej czci i serdecznego podziękowania

Z-ca Kierownika Zakładu
Leokadia Makunowiczówna
Doc. dr Leokadia Makunowiczówna

nazego Aleksandryjskiego), miało ono przede wszystkim charakter sprawozdawczy¹⁷. Wówczas to wobec Przewodniczącego Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej ks. dr Roman Andrzejewski przedstawił sytuację dydaktyczną patrologii w polskich Seminariach Duchownych¹⁸ na podstawie przeprowadzonej wcześniej ankiety; ks. mgr Władysław Wójcik – sytuację nauczania języków klasycznych; p. doc. Barbara Filarska i p. dr Tytus Górski – sytuację nauczania archeologii chrześcijańskiej w Polsce; ks. dr Emil Stanula – sytuację patrologii na polskich Wydziałach Teologicznych ATK, KUL, w Krakowie i Poznaniu. Złożono też sprawozdania z działalności: Sekcji Patrologii ATK, Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL, oraz ruchu wydawniczego zajmującego się publikacjami patrystycznymi. W sympozjum wzięło udział 46 osób świeckich i duchownych.

Program tej konferencji, dotyczącej głównie wykładawców języków klasycznych i dyscyplin patrystycznych w Wyższych Seminariach Duchownych omówiła wcześniej doc. L. Małunowiczówna z księdzem Kardynałem K. Wojtyłą na audyencji 26 X 1973 r. w Krakowie. On to wówczas zdecydował, by „łącznikiem” organizacyjnym między nim a Zakładem Badań nad Antykiem Chrześcijańskim w Lublinie był lektor języków klasycznych z miejscowego Metropolitalnego Seminarium Duchownego – p. dr Tytus Górski, który już 1 grudnia miał w tej sprawie udać się do Lublina, gdzie miano wspólnie ustalić treść ankiety, skierowanej do nauczycieli języków klasycznych, patrologii i archeologii chrześcijańskiej oraz do polskich wydawnictw katolickich, planujących wydanie publikacji patrystycznych. I tym razem nie wiemy, w jakim zakresie Ksiądz Kardynał uczestniczył w obradach sympozjum, bo nie zachowała się lista obecności. Był on niewątpliwie wówczas bardzo zajęty, bo w tym samym czasie w miejscowym Seminarium Duchownym odbywała się rejonowa konferencja

¹⁷ Por. program sympozjum (Kraków, 12-13 II 1974): *Sytuacja dydaktyki antyku chrześcijańskiego w seminariach duchownych*: a) ks. mgr Władysław Wójcik (Kielce – Seminarium Duchowne), *Języki klasyczne*; b) ks. dr Roman Andrzejewski (KUL), *Patrologia*; doc. dr Barbara Filarska (KUL) i dr Tytus Górski (Kraków – Metropolitalne Seminarium Duchowne), *Archeologia chrześcijańska*; ks. dr Emil Stanula (ATK), *Problemy dydaktyczne w zakresie patrologii na wydziałach teologicznych* (poza seminariami); Sprawozdanie z działalności: a) Sekcji Patrologii ATK, b) Katedry Patrologii KUL, c) placówek naukowych w Krakowie i Poznaniu, d) Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim, e) ruchu wydawniczego dotyczącego antyku chrześcijańskiego; ks. dr Szczepan Pieszczoch (Gniezno – Metropolitalne Seminarium Duchowne), *Koncepcja patrologii w dydaktyce seminaryjnej*; ks. dr Andrzej Santorski (Warszawa – Metropolitalne Seminarium Duchowne), *Miejsce patrologii w dyscyplinach teologicznych*; ks. dr Andrzej Bober SJ (Kraków): *Stan obecny i potrzeby polskiej patrystyki*; prof. dr Leokadia Małunowiczówna (KUL), *Możliwości pracy nad antykiem chrześcijańskim i jego propagowanie w Polsce*; ks. doc. dr hab. Wojciech Kania (Tarnów – Seminarium Duchowne), Referat okolicznościowy dla uczczenia 1600 rocznicy śmierci Efrema Syryjskiego; ks. mgr Stanisław Longosz (Rzym), Referat okolicznościowy dla uczczenia 1600 rocznicy śmierci Atanazego.

¹⁸ Por. R. Andrzejewski, *Sytuacja dydaktyczna patrologii w Seminariach Duchownych*, RTK 26 (1979) z. 4, 53-61.

dekanatów Krakowa. Wiadomo jednak, że drugiego dnia – 13 maja rano przewodniczył w swojej domowej kaplicy koncelebrze duchownych uczestników oraz wygłosił do wszystkich homilię¹⁹. Według programu Ksiądz Kardynał jako przewodniczący Komisji d/s Nauki Katolickiej miał podsumować wyniki całego sympozjum i omówić otwierające się perspektywy dla wiedzy o antyku chrześcijańskim. Warto tu na koniec przytoczyć zdanie protokołu z drugiego dnia obrad, że już wówczas, ks. dr Roman Andrzejewski „postulował utworzenie Sekcji Patrystycznej, która zajęłaby się opracowaniem programu studiów w Seminarium Duchownych oraz wydaniem odpowiedniego podręcznika”²⁰.

Trzeba tu też wymienić trzydniowe międzynarodowe sympozjum Zakładu Antyku, zorganizowane 31 V – 2 VI 1976 r. w Krakowie, wprawdzie nie w rezydencji Księdza Kardynała K. Wojtyły, ale pod jego patronatem i finansowym wsparciem, wspólnie z Papieskim Wydziałem Teologicznym w Metropolitalnym Seminarium Duchownym; poświęcone ono było problemowi „świętości i kultu świętych w okresie patrystycznym”; wygłoszono 13 prelekcji²¹, a uczestniczyło w nim 65 osób. I tym razem tematykę obrad oraz problem peregrantów, noclegów i ich utrzymania omówiła p. doc. L. Małunowiczówna – kierownik Zakładu z Księdzem Kardynałem, licząc również chociaż na częściową jego obecność, on jednak ze względu na nawał obowiązków odpowiedział, że tym razem niechaj się zwróci do Rady Wydziału Papieskiego Wydziału Teologicznego, zwłaszcza do Dziekana ks. prof. Mariana Jaworskiego; faktycznie Ksiądz Kardynał był w tym czasie wyjątkowo zajęty, bo musiał wówczas przewodniczyć obradom Komisji Koordynacyjnej Synodu Prowincjalnego, podczas których miało nastąpić przyjęcie jego statutu i regulaminu; i rzeczywiście nie figuruje on na żadnej z list obecności. W dwóch zachowanych listach

¹⁹ Por. Boniecki, *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, s. 463: „12-13 II 1974. Rezydencja arcybiskupów krakowskich, sympozjum patrologiczne. 13 II godz. 8.30 kaplica domowa, Msza św. koncelebrzana z kazaniem na spotkaniu patrologów i archeologów”.

²⁰ *Akta Zakładu. Sympozja I*: sympozjum 12.

²¹ Por. program sympozjum (Kraków, 31 V – 2 VI 1976): ks. doc. dr J. Kudasiewicz (Kielce – Seminarium Duchowne): *Użycie i sens terminu „Agios” w Nowym Testamencie*; ks. dr A. Kubiś (Kraków – Metropolitalne Seminarium Duchowne), *Kształtowanie się pojęć „męczeństwo”, „męczennik” w okresie patrystycznym w świetle badań współczesnych*; ks. prof. V. Saxer (Papieski Instytut Archeologii Chrześcijańskiej w Rzymie), *Le culte des martyrs en Afrique du IIe au VIe siècle* [cz. 1 i 2]; prof. dr Leokadia Małunowiczówna (KUL), *Nowe koncepcje świętości (confessor, asceta itp.)*; ks. doc. dr W. Schenk (KUL), *Kult świętych w starożytności chrześcijańskiej*, ks. prof. R. Jacquard (Papieski Instytut Archeologii Chrześcijańskiej w Rzymie), *Le culte de Saint Pierre à Rome avant 350*; doc. dr. B. Filarska (KUL), *Miejsca kultu męczenników*; ks. dr R. Andrzejewski (KUL), *Kult relikwii według św. Ambrożego*; doc. dr T. Dobrzeński (Warszawa – Muzeum Narodowe), *Wybrane zagadnienia ikonografii świętych w sztuce wczesnochrześcijańskiej* [cz. 1 i 2]; dr T. Górski (Kraków – Metropolitalne Seminarium Duchowne), *Martyrologia i kalendarze*; ks. dr A. Bober SJ (KUL), *Patrystyczna literatura hagiograficzna*; mgr B. Rostkowska (Warszawa – ZAŚ PAN), *Święci w sztuce nubijskiej. Z zagadnień kultu i ikonografii*; doc. dr T. Dobrzeński (Warszawa – Muzeum Narodowe), *Apokryfy w ikonografii świętych*.

do ks. Dziekana M. Jaworskiego (30 I i 12 IV 1976 r.) organizatorka pyta go, na jaką konkretnie pomoc może ona liczyć z jego i Wydziału strony²², bo faktycznie trzeba było m.in. zapewnić noclegi dla ponad 50 uczestników. Mimo wielu zajęć Ksiądz Kardynał znalazł jednak chwilę czasu na spotkanie z uczestnikami sympozjum przewodnicząc koncelebrze w południe na jego zakończenie i wygłaszając do nich homilię²³.

Również w późniejszym czasie wielokrotnie, gdy brakowało pieniędzy na organizowanie kolejnych sympozjów lub wydawanie jakiejś publikacji patrystycznej przez Zakład, Pani Kierownik zwracała się o pomoc finansową, a on w miarę możliwości zawsze jej udzielał lub popierał inicjatywy Zakładu, zwłaszcza zanim w 1977 r. powstała Sekcja Patrystyczna przy Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej. Do dziś dnia przechowuje się w Zakładzie podarowane przez niego „na czarną godzinę” Zakładu dwa złote zegarki kieszonkowe i złotą papierośnicę. Gdy zaś w 1980 r. Pani kierownik Zakładu prof. L. Małunowiczówna przesłała mu po raz ostatni życzenia wielkanocne i powiadomiła o swojej śmiertelnej chorobie, on jako papież odpowiedział zaraz, na miesiąc przed jej śmiercią, następującym listem prywatnym:

Droga Pani Leokadio!

Bóg zapłać za list wielkanocny. Życzenia w nim przekazane są poparte wielkim cierpieniem – i dlatego też mają szczególną dla mnie wagę. Przywołują mi na pamięć Osobę, która zawsze tak bardzo była oddana Chrystusowi i bliźnim, a przy tym zawsze tak pogodna i pełna ludzkiej serdeczności – tę Panią Leokadię, która z klasyką łączyła apostołstwo, a z życiem profesorskim duchową konsekrację.

Będę szczególnie pamiętał o Niej w modlitwie, aby Pan dał Jej łaskę każdej chwili – a jeśli taka jest Jego Wola – zachował Ją dla nas.

Z serdecznym błogostawieństwem

Jan Paweł pp II

Watykan, Niedziela Palmowa 30 marca 1980 r.

WPani

Prof. Dr Leokadia Małunowicz²⁴

ul. Sławińskiego 8 m. 91

Lublin

²² Por. *Akta Zakładu, Sympozja II*: sympozjum 15.

²³ Por. Boniecki, *Kalendarium życia Karola Wojtyły* s.701: „2 VI 1976, godz. 12.00: Seminarium Duchowne (Wydział Teologiczny), zakończenie sympozjum patrystycznego, koncelebra, kazanie”.

²⁴ Por. *Chrześcijananie*, red. B. Bejze, XIII, Warszawa 1984, 267.

Gdy w 1981 r. zaczęto w Zakładzie wydawać „Vox Patrum”, otrzymaliśmy jego papieskie błogosławieństwo. Dnia 23 X 1983 r. kilku członków zespołu redakcyjnego – dr Alicja Stępniewska (sekretarz redakcji), ks. dr hab. Franciszek Drączkowski, ks. dr Augustyn Eckmann oraz ks. dr Stanisław Longosz (redaktor naczelny) – wręczyło Janowi Pawłowi II podczas specjalnej audiencji, w Sali Klementyńskiej na Watykanie, pierwsze 4 tomy „Vox Patrum” z podpisami i dedykacją: „Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II cztery początkowe tomy tworzącego się pierwszego polskiego periodyku patrystycznego z prośbą o błogosławieństwo – członkowie Zespołu Redakcyjnego”. Ojciec Święty zainteresował się periodykiem, dłuższą chwilę rozmawiał z poszczególnymi członkami zespołu, wypytyując ich o zainteresowania i kwalifikacje naukowe, a na końcu powiedział: „Błogosławię wam, wydawajcie dalej” (por. fot. 2-5)²⁵. Warto tu też zauważyć, że jako wyraz wdzięczności za zainteresowanie się Ojca Świętego problematyką antyku chrześcijańskiego, każdy prawie tom „Vox Patrum” , jako jedyne czasopismo patrystyczne w świecie, ma w swej strukturze stały dział „Dokumenty”, w którym publikowane są wypowiedzi papieskie i Najwyższego Nauczycielskiego Urzędu Kościoła na temat Ojców Kościoła i różnych rocznic starożytności chrześcijańskiej.

Gdy w dniach 25-26 maja 1999 r. Zakład zorganizował jubileuszowe dwudniowe ogólnopolskie sympozjum nt. „Polskie studia nad antykiem chrześcijańskim” z okazji 30-lecia swego istnienia, Jan Paweł II przesłał na ręce Wielkiego Kanclerza KUL, ks. abpa Józefa Życińskiego następujący okolicznościowy telegram z życzeniami²⁶:

²⁵ Por. S. Longosz, „Vox Patrum” u Ojca Świętego Jana Pawła II, VoxP 3 (1983) z. 5, 495.

²⁶ Por. VoxP 19 (1999) t. 36-37, 7-8.

SEKRETARIAT STANU

SEKCJA PIERWSZA . SPRAWY OGÓLNE

Watykan, 22 maja 1999 r.

Jego Ekscelencja
Ks. Arcybiskup Józef ŻYCIŃSKI
Metropolita Lubelski
Wielki Kanclerz
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
Lublin

Na ręce Księdza Arcybiskupa przesyłam Uczestnikom Sympozjum zorganizowanego dla uczczenia 30. rocznicy działalności Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wyrazy duchowej łączności i serdeczne gratulacje.

Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim jest mi bardzo drogi. Czuję się z nim związany od samego początku jego powstania. Wyrażam szczerze uznanie dla tych wszystkich, którzy dali swój wkład serca i umysłu w rozwój i funkcjonowanie tej Instytucji tak wielce zasłużonej dla polskiej nauki, jak również w organizowanie ogólnopolskich sympozjów naukowych. Dziękuję Bogu i ludziom za to wielkie dzieło.

Życzę Pracownikom tej Instytucji i wszystkim polskim patrologom dalszych owocnych sukcesów w odkrywaniu cennej myśli Ojców Kościoła i umiejętnym wdrażaniu jej we współczesną teologię. Wiadomo mi, że Zakład ten, poprzez organizowane ogólnopolskie sympozja, wydawanie jedyne w Europie Środkowej periodyku patrystycznego *Vox Patrum* i inne inicjatywy popularyzacyjno-naukowe przyczynił się w dużym stopniu do wzrostu i uporządkowania polskich badań nad starożytnością chrześcijańską.

Pracownikom Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim i wszystkim polskim patrologom, na dalszy trud ich pracy naukowej z serca udzielam Apostolskiego Błogosławieństwa.

Watykan, dnia 22 maja 1999 r.

Jan Paweł II, Papież

Korzystając z okazji przesyłam Księdzu Arcybiskupowi wyrazy szacunku

Arcybiskup Giovanni B. Re
Substytut

W odpowiedzi na ten telegram, odczytany w kościele akademickim podczas Mszy Świętej koncelebrowanej w pierwszy dzień obrad 25 maja 1999 r. przez Wielkiego Kanclerza KUL ks. prof. abpa Józefa Życińskiego, uczestnicy sympozjum przesłali do Jana Pawła II następujące podziękowanie podpisane przez kierownika Zakładu – ks. dra hab. S. Longosza, kuratora patrologii ATK – ks. prof. E. Stanulę oraz prezesa Sekcji Patrystycznej i dziekana Wydziału Teologii KUL – ks. prof. J. Pałuckiego:

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI

Międzywydziałowy Zakład Badań
nad Antykiem Chrześcijańskim

Ul. Chopina 29/5a, 20-023 LUBLIN

TEL. 532-28-10

Jego Świątobliwość
Jan Paweł II
Città del Vaticano
ROMA

Uczestnicy ogólnopolskiego sympozjum patrystycznego, poświęconego polskim studiom nad starożytnością chrześcijańską, zebrani w Lublinie z okazji 30-lecia działalności Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL, przesyłają głębokie podziękowania za otrzymane gratulacje, życzenia i Błogosławieństwo Apostolskie, dołączając wyrazy gorącej miłości i oddania oraz zapewniając o naszym czuwaniu modlitewnym w intencji Waszej Świątobliwości.

†Józef Życiński, biskup lubelski
Wielki Kanclerz KUL

Ks. Stanisław Longosz, kierownik Zakładu

S. Longosz

O. Emil Stanula, kurator Patrologii ATK

O. Emil Stanula O.S.B.

Ks. Jerzy Pałucki, prezes Sekcji Patrystycznej

J. Pałucki

Lublin, 26.V.1999 r.

II. SEKCJA PATRYSTYCZNA

Drugą instytucją antyku chrześcijańskiego, na której powstanie wpłynął Książd Kardynał K. Wojtyła, jest Sekcja Patrystyczna przy Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej. Nie było jej jeszcze jako autonomicznej jednostki wśród 19 sekcji, wymienianych na III Kongresie Teologów Polskich w Krakowie (21-23 IX) w 1971 roku; patrologowie skupieni byli wówczas przy Sekcji Filologicznej, a wcześniej przy Sekcji Homiletycznej. Powołania autonomicznej sekcji patrologów domagał się już, jak wspominaliśmy, ks. dr Roman Andrzejewski w 1974 r. na zjeździe badaczy antyku chrześcijańskiego w Krakowie²⁷, potem jeszcze głośniej wołano o nią głosami ks. doc. dra hab. Wacława Hryniewicza OMI i przewodniczącego Sekcji Filologicznej – ks. mgra Władysława Wójcika na IV Kongresie Teologów Polskich (14-16 IX) w Krakowie w 1976 r., co właśnie podjął, zaakceptował i obiecał zrealizować w najbliższej przyszłości przewodniczący Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej – ks. Kardynał K. Wojtyła. O jej zorganizowanie zwrócił się do patrologów KUL-u i ATK, znanych sobie z sympozjów Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim, którym przewodził o. dr Emil Stanula CSsR z ATK i doc. Leokadia Małunowiczówna z KUL-u. Wkrótce zaczęły się spotkania grupy ok. 10 patrologów z tych dwóch środowisk naukowych (2 XII 1976, 10 II 1977, 21 IV 1977, 30 IV 1977, 2 VI 1977, 25 VI 1977) w Warszawie lub Lublinie, którzy wypracowali jej strukturę i statut w porozumieniu z Księdzem Kardynałem. Na zebraniu organizacyjnym 25 VI 1977 roku w Warszawie postanowiono, że stan organizowania się Sekcji oraz jej prowizorycznie opracowany statut omówi w sierpniu tego roku z Księdzem Kardynałem w Krakowie ks. dr Stanisław Longosz, a w Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej w Warszawie we wrześniu – o. dr Emil Stanula CSsR.

Wreszcie na ogólnopolskim sympozjum zorganizowanym 3 XI 1977 r. przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL w Lublinie²⁸ powołano Sekcję Patrystyczną z następującym zarządem: prezes – ks. dr Stanisław Longosz z Tarnowa, wiceprezes – ks. dr Marek Starowieyski z Warszawy, sekretarz – o. dr Emil Stanula CSsR z ATK i skarbnik – ks. dr Wincenty Myszor z ATK. Do zarządu dokooptowano p. doc. L. Małunowiczównę jako stałego przedstawiciela Zakładu Antyku Chrześcijańskiego KUL oraz p. doc. B. Filarską jako stałego przedstawiciela archeologii chrześcijańskiej, którą włączono do Sekcji Patrystycznej dopóki się nie usamodzielni²⁹.

²⁷ Por. wyżej, nota 20.

²⁸ Por. tematykę sympozjum (3-4 XI 1977): C. Mondésert SJ, *Apologétique chrétienne: conceptions anciennes et modernes*; tenże, *Les martyrs chrétiens à Lyon en 1977*; tenże, *La Collection „Sources Chrétiennes”*; N. Van der Vorst-Zeegers, *Les premiers apologistes grecs et les poètes païens: polémique ou conciliation*; taż, *Les rabbiniques de l'exégèse de la création chez Théophile d'Antioche*; 3 XI godz. 17.00: Ukonstytuowanie się Sekcji Patrystycznej.

²⁹ Cała dokumentacja z konstytuowania się Sekcji Patrystycznej, w: *Akta Sekcji Patrystycznej*

Wyniki wyborów i ukonstytuowania się zarządu Sekcji Patrystycznej zaprezentował Księdzu Kardynałowi 23 I 1978 r. jej prezes ks. dr S. Longosz. Ksiądz Kardynał przyjął tę wiadomość z ogromną radością i zadowoleniem oraz polecił nowemu zarządowi Sekcji: 1. przygotować specjalne pismo do Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej z prośbą o formalne erygowanie Sekcji Patrystycznej; 2. opracować ankietę odnośnie danych personalnych i kwalifikacji naukowych nauczycieli dyscyplin patrystycznych jako członków Sekcji, którą on obiecał ze swym specjalnym polecającym pismem przesłać do wszystkich rektorów lub przełożonych polskich Wyższych Seminarium Duchownych; 3. w niedługim czasie przygotować ogólnopolskie sympozjum i spotkanie wszystkich członków Sekcji Patrystycznej, na którym poinformowano by ich o powinnościach wobec niej. Gdy 15 II 1978 r. odbywało się w arcybiskupim pałacu w Krakowie posiedzenie Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej, Ksiądz Kardynał zdając sprawozdanie z jej pięcioletniej działalności (1973-1978) poinformował również o powstaniu Sekcji Patrystycznej, którą można dołączyć do wcześniejszych 19 Sekcji³⁰.

W krótkim czasie najpierw przygotowano postulowaną ankietę (patrz s. 89), którą prezes Sekcji dostarczył Księdzu Kardynałowi, a następnie podanie do Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej z prośbą o formalne erygowanie Sekcji Patrystycznej wraz z dołączonym Regulaminem Sekcji i protokołem zebrania wyborczego, które Prezes przekazał 23 IV 1978 r. Przewodniczącemu Komisji (s. 90).

Niedługo potem zarząd Sekcji Patrystycznej na zebraniu 18 maja 1978 r. postanowił, że jej pierwsze sympozjum, zorganizowane wspólnie z Międzywydziałowym Zakładem Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL i Katedrami Patrologii ATK, jako swego rodzaju pierwszy kongres patrologów polskich, odbędzie się 19-21 października 1978 r. w Tarnowie na temat: „Modlitwa starożytnych chrześcijan”, a na jego otwarcie poprosi się przewodniczącego Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej – Księdza Kardynała K. Wojtyłę, któremu wcześniej prześle się szczegółowy program konferencji³¹. Tymczasem oczekiwano na jego odpowiedź odnośnie zatwierdzenia Sekcji Patrystycznej.

(przekazywane każdorazowemu prezesowi), opublikowana w artykule: S. Longosz, *5-lecie Sekcji Patrystycznej*, VoxP 2 (1982) z. 2, 121-135.

³⁰ Por. Boniecki, *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, s. 651-652.

³¹ Por. tematykę sympozjum (Tarnów, 19-21 X 1978): ks. dr H. Wójtowicz (KUL), *Modlitwa w religii greckiej*; ks. dr W. Myszor (ATK), *Problem modlitwy w gnostyckich tekstach z Nag-Hammadi*; prof. dr hab. A. Sadurska (UW), „*Pietas*” w sztuce rzymskiej; ks. dr R. Andrzejewski (KUL), *Modlitewny stosunek Cyserona do bogów*; ks. dr S. Longosz (Tarnów), *Najstarsze formuły modlitwy rzymskiej w przekazie Tytusa Liwiusza*; ks. dr A. Paciorek (Tarnów), *Troska o zmarłych w modlitwie i obrzędach starożytnych Greków*; prof. dr hab. A. Sadurska (UW), *Dzień Święty w kalendarzu chrześcijańskim i jego geneza rzymsko-orientalna. Ikonografia dni tygodnia. Kalendarze użytkowe*; ks. dr A. Bober SJ (KUL), *Modlitwa patrystyczna. Przegląd bibliograficzno-rytyczny*; ks. dr M. Bednarz (Tarnów), *Modlitwy Jezusa w Łukasowym opisie Męki*; dr S.

Pod koniec czerwca 1978 r. Ksiądz Kardynał przesłał oczekiwaną odpowiedź na ręce prezesa Sekcji Patrystycznej zapowiadając, że na najbliższym, tj. jesiennym posiedzeniu Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej przedstawi wniosek o zatwierdzenie Sekcji Patrystycznej, który następnie zostanie przedłożony Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski (s. 91, 92).

Potem już wiemy, jak wyglądały dalsze kontakty Księdza Kardynała K. Wojtyły z Sekcją Patrystyczną; przyjął zaproszenie i obiecał osobiście otworzyć jej pierwsze sympozjum w Tarnowie. Na dwa tygodnie jednak przed tym sympozjum Ksiądz Kardynał musiał wyjechać na konklawe do Rzymu. Wcześniej jednak przesłał na ręce prezesa Sekcji Patrystycznej – ks. dra S. Longosza powyższy list usprawiedliwiający swoją nieobecność i niemożliwość otwarcia sympozjum w Tarnowie³².

Kalinkowski (ATK), *Czas i miejsce modlitwy starochrześcijańskiej*; A. Malinowski (KUL), *Modlitwy męczenników*; prof. V. Grossi OSA (Instytut Patrystyczny, Rzym), *Il contesto battesimale dell'Oratio dominica nei commenti di Tertulliano, Cipriano, Agostino*; ks. dr B. Czesz (Poznań), *Ekumeniczny charakter modlitwy u św. Ireneusza*; ks. dr L. Gładyszewski (Gniezno), *Modlitwne hymny św. Ambrożego*; ks. dr E. Staniek (Kraków), *Komentarz do Pisma Świętego jedną z form modlitwy patrystycznej*; ks. dr E. Stanula CSsR (ATK), *Modlitwa w wykładzie teologicznym św. Hilarego z Poitiers*; prof. T. Špidlík SJ (Instytut Orientalny, Rzym), *La Prière en l'Église d'Orient*; ks. dr F. Drączkowski (KUL), *Znaczenie słów Klemensa Aleksandryjskiego: „Modlitwa jest rozmową z Bogiem” w ich kontekście bliższym i dalszym*; ks. dr hab. W. Kania (Tarnów), *Pierwszy naukowy traktat o modlitwie: Orygenes „Peri euches”*; ks. dr Sz. Pieszczoł (Żydowo k. Gniezna), *Modlitwne zasady Ewagriusza Pontyńskiego*; ks. dr J. Sobkowiak (Łódź), *Modlitwa i doskonałość wg Pseudo-Makarego z Egiptu*; ks. mgr W. Wójcik (Kielce), *Znaczenie Modlitwy Pańskiej w nauce św. Grzegorza z Nyssy*; ks. mgr Jerzy Woźniak CM (Żmigród), *Problematyka modlitwy u Afrahaty Syryjczyka; Starożytna liturgia eucharystyczna – koncelebra w Bazylice Katedralnej; Inscenizacja Akathistos w auli seminarium (klerycy)*; ks. dr B. Margański (Tarnów), *Kształtowanie się modlitwy liturgicznej w okresie Ojców Kościoła*; ks. dr hab. W. Eborowicz (Pelplin) *Funkcja modlitwy w homiliach św. Augustyna*; ks. dr E. Łomnicki (Tarnów) *Modlitwa eucharystyczna w przekazie św. Justyna*; ks. mgr K. Obrycki (ATK), *Modlitwa za zmarłych u Tertuliana*; dr J. Wojtczak (ATK), *Quid F. Lactantius de oratione senserit?*; mgr B. Wronikowska (KUL), *Problem motywu oranta w sztuce wczesnochrześcijańskiej*; prof. dr L. Małunowiczówna (KUL), *Modlitwa prywatna starożytnych chrześcijan*; ks. dr S. Longosz (Tarnów), *Znak Krzyża św. w życiu starożytnych chrześcijan*; ks. dr E. Stanula CSsR (ATK), *Uwagi na temat znaczenia słowa „medytacja” w komentarzach biblijnych św. Hilarego z Poitiers*; ks. dr M. Starowieyski (Warszawa), *Modlitwa u Ojców Pustyni*; ks. dr J. Górny (Olsztyn), *Modlitwa w życiu wspólnot monastycznych w świetle pism św. Hieronima*; ks. dr J. Śrutwa (Lublin), *Problem modlitwy i pracy w monastycyzmie afrykańskim na przełomie IV/V wieku*; ks. dr E. Stanula (ATK), *Podsumowanie sympozjum*; ks. dr S. Longosz (prezes Sekcji), *Dyskusja nad problemami dydaktyki dyscyplin patrystycznych, propozycje, wnioski. Akta sympozjum wydano w całości w: TST 8 (1891).*

³² Oryginał listu w aktach Kurii Diecezjalnej w Tarnowie. Czytelna kopia:

Kraków, 2 października 1978 r.

Czcigodny Księżu Profesorze

Pragnę serdecznie podziękować za zaproszenie mnie do wzięcia udziału w sympozjum patrystycznym na temat: „Modlitwa starożytnych chrześcijan”, organizowanym przez Sekcję Patrystyczną przy Komisji Episkopatu Polski d/s Nauki, Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim oraz Katedrę i Zakład Patologii ATK. Niestety w sympozjum tym nie wezmę

Gdy obradowało pierwsze sekcyjne sympozjum w Tarnowie (19-21 X) Ksiądz Kardynał K. Wojtyła był od trzech dni papieżem Janem Pawłem II. Podczas obrad z ogromnym zainteresowaniem nasłuchiwaaliśmy wszelkich informacji napływających z Rzymu, a dzielił się nimi szczerze świeżo przybyły z Rzymu prelegent – o. prof. Vittorino Grossi OSA, który był na Placu św. Piotra, gdy ogłaszano: „Habemus papam”. Uczestnicy sympozjum przesłali do Rzymu telegram o następującej treści:

Jego Świątobliwość

JAN PAWEŁ II

Città del Vaticano ROMA

Uczestnicy Sympozjum Patrystycznego, poświęconego modlitwie Ojców Kościoła, zebrani w Tarnowie, przesyłają wraz z modlitwami wyrazy hołdu, uczucia radości i oddania, prosząc o błogosławieństwo dla dalszych prac Sekcji Patrystycznej, powstałej pod patronatem Waszej Świątobliwości.

† Jerzy Ablewicz, biskup tarnowski

Ks. Stanisław Longosz, prezes Sekcji Patrystycznej

O. Emil Stanula, ATK

Barbara Filarska, KUL

Tarnów, 20. X. 78.

udziału ze względu na dobrze znanych: niespodziewana śmierć Ojca św. Jana Pawła I i mające się odbyć konklawe.

Jeżeli idzie o samo sympozjum, to pragnę wyrazić me głębokie zadowolenie z tematu obrad. Problem modlitwy jest zawsze bardzo ważny w życiu Kościoła. Dzisiaj nabiera on szczególniejszej aktualności w związku z jej coraz większym niedocenianiem przez współczesnych ludzi. Sądzę, że pogłębiona refleksja nad modlitwą starożytnych chrześcijan przez polskich badaczy okresu patrystycznego może stanowić cenny wkład do jej dowartościowania w świadomości Ludu Bożego.

Jako Przewodniczący Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej wyrażam radość, że świeżo ukonstytuowana Sekcja Patrystyczna uczestniczy czynnie w zorganizowaniu sympozjum. Wszyscy odczuwaliśmy potrzebę jej istnienia i jestem przekonany, że w przyszłości dobrze przysłuży się ona do rozwoju studiów patrystycznych na terenie całego kraju, włączając w zakres swojej działalności dydaktyczno-naukowej wszystkich wykładowców i profesorów patrologii Uczelni Katolickich oraz Wyższych Seminariów Duchownych tak diecezjalnych jak i zakonnych.

Proszę przyjąć szczerze życzenia błogosławieństwa Bożego i owocnych obrad.

Przewielebny

Ks. prof. Stanisław LONGOSZ

Przewodniczący Sekcji Patrystycznej

33-100 Tarnów

ul. Kapitulna 4

+ Karol Wojtyła

Przewodniczący Komisji Episkopatu

d/s Nauki Katolickiej

Ankieta Personalna członka Sekcji Patrystycznej:

W związku z powstaniem sekcji patrystycznej, Komisja Episkopatu do Spraw Nauki Katolickiej w Polsce, zwraca się z uprzejmą prośbą o łaskawą odpowiedź na następujące pytania:

1. Nazwisko i imię wykładowcy patrologii

2. Studia specjalizacyjne:

.

.

a/ Gdzie

b/ Klasy

c/ Jaka dyscyplina studiowa

d/ Stopień naukowy

.

Ze względu na pilność sprawy uprzejmie się prosi o przesłanie wypełnionej ankiety do pierwszego marca 1978 r. na adres: 31-004 Kraków ul. Franciszkańska 3

KOMISJA EPISKOPATU
DO SPRAW
NAUKI KATOLICKIEJ

Kraków, dnia 29 stycznia 1978 r.

Czcigodny Księżo Rektorze,

Załączając niniejszą ankietę dla wykładowców patrologii w Wyższych Seminariach Duchownych proszę o przekazanie jej zainteresowanemu profesorowi.

30/1 78 wysłano
do wszystkich Księżów Rektorów
Wyższych Seminariów Duchownych
Diecezjalnych i Zakonnych
/wg wykazu z akt/

Karol Karol Wajtko
Przewodniczący Komisji Episkopatu
d/s Nauki Katolickiej

Komisja Episkopatu
do Spraw Nauki Katolickiej w Polsce^(X)

W dniu 3 listopada 1977 roku podczas sympozjum naukowego poświęconego starożytności chrześcijańskiej w Lublinie doszło do ukonstytuowania się sekcji patrystycznej i wyboru zarządu. W skład zarządu weszli:

Ks. Dr Stanisław Longosz - prezes

Ks. Dr Marek Starowieyski - wiceprezes

Ks. Dr Emil Stanula - sekretarz

Do zarządu powołano ponadto przedstawiciela KUL Prof. dr hab. Leokadię Makunowicz oraz reprezentanta archeologów chrześcijańskich Doc. dr hab. Barbarę Pilarską.

Niniejszym zwracamy się z uprzejmą prośbą o zatwierdzenie proponowanego regulaminu powstającej Sekcji /p. załącznik 1/, powołanego zarządu /p. załącznik 2/, i formalne erygowanie Sekcji Patrystycznej przy Komisji Episkopatu do Spraw Nauki Katolickiej w Polsce.

Warszawa 23 kwietnia 1978 r.

X. S. Longosz
M. Starowieyski
K. Makunowicz
E. Stanula
v. c. Stanula

Załączniki:

1. Regulamin Sekcji
2. Protokół z zebrania wyborczego
3. Sprawozdanie z prac związanych z ukonstytuowaniem się Sekcji Patrystycznej

KOMISJA EPISKOPATU
DO SPRAW
NAUKI KATOLICKIEJ

Kraków, 23 czerwca 1978 r.

Czcigodny Księżu Profesorze,

W odpowiedzi na list z 23.IV.1978 r. powiadamiającą Komisję Episkopatu d/s Nauki Katolickiej o ukonstytuowaniu się Sekcji Patrystycznej w ramach ogólnej organizacji nauki katolickiej w Polsce pragnę wyrazić, jako Przewodniczący tejże Komisji, swoją radość z tego powodu. Istnienie Sekcji Patrystycznej było bowiem już od dłuższego czasu przedmiotem zainteresowania Komisji d/s Nauki, czemu dałem wyraz w czasie obrad ostatniego Kongresu Teologów Polskich w Krakowie. Pragnę zarazem poinformować Księdza Doktora, że na najbliższym, tzn. jesiennym posiedzeniu Komisji d/s Nauki przedstawię wnioski o zatwierdzenie Sekcji Patrystycznej, który następnie zostanie przedłożony Konferencji Plenarnej Episkopatu. Załączona dokumentacja z całą pewnością odda Komisji d/s Nauki dużą usługę przy załatwianiu wszystkich formalności. Już teraz jednak sygnalizuję, że jeżeli idzie o przedstawiony "Projekt Regulaminu Sekcji Patrystycznej" to będzie on musiał być dostosowany do ogólnego Regulaminu obowiązującego wszystkie Sekcje, który nota bene zostanie w najbliższej przyszłości znowelizowany, między innymi w oparciu o wypowiedzi różnych Przewodniczących Sekcji. Stąd do niniejszego listu załączam aktualny Regulamin dla zgłoszenia ewentualnych uwag również ze strony patrologów. Uwagi te należy przesłać na adres Komisji d/s Nauki w terminie możliwie najkrótszym.

Z kapłańskim pozdrowieniem

Przewodniczący Komisji Episkopatu
d/s Nauki Katolickiej

Przewielebny
Ks.dr Stanisław LONGOSZ
33-100 Tarnów
ul.Kapitulna 4

METROPOLITA KRAKOWSKI

Lwów, 2 października 1978 r.

Czcigodny Koście Pańszczy,

Pragnę serdecznie podziękować za zaproszenie mnie do wzięcia udziału w sympozjum batystycznym na temat: "Medytacja starożytnych chrześcijan", organizowanego przez Sekcję Batystyczną przy Komisji Episkopatu Polski d/s Nauki, Nigdywydziałowy Zakład Państw na Antykiem Chrześcijańskim KUL oraz Katedrę i Zakład Patologii ATK. Między w tym czasie, w ramach udziału ze względu na doświadczenia nie-śpożyczenia Sufied Ojca św. Jana Pawła I i mające się odbyć Krakowie.

Jakeli życzę o szmo sympozjum, to pragnę wyrazić moją głęboką zadowolenie z tematu obrad. Problem medytacji jest zawsze bardzo ważny w życiu Kościoła. Dzisiaj nabiera on szczególnego aktualności w związku z jej coraz większym niedocenianiem przez współczesnych ludzi. Sądzę, że pogłębiona refleksja nad medytacją starożytnych chrześcijan przez polskich badaczy zakresu batystycznego może stanowić cenny wkład do jej dowartościowania w Świątyni i Ludu Bożego.

Jako Przewodniczący Komisji Episkopatu Polskiego Nauki Katolickiej wyrażam nadzieję, że Sekcja Batystyczna w najbliższym czasie wzmocni swoją działalność. Wszelkie okazjonalne potrzeby jej istnienia i dalszej pracy, że w przyszłości także przysłużą się one do rozwoju studiów batystycznych na terenie całego kraju, włączając w zakres swojej działalności dydaktyczno-naukowej wszystkich wykładowców i profesorów patologii Uczelni katolickich oraz Wyższych Seminarium Duchownych tak diecezjalnych jak i zakonnych.

Proszę przyjąć moje serdeczne życzenia błogosławieństwa Bożego i owocnych obrad.

Przewielebny
Ks. prof. Stanisław LONGOSZ
Przewodniczący Sekcji Batystycznej
33-100 Tarnów
ul. Kapitulna 4

Przewodniczący Komisji Episkopatu
d/s Nauki Katolickiej

Niedługo potem ks. biskup ordynariusz tarnowski Jerzy Ablewicz otrzymał z Watykanu następującą odpowiedź i podziękowanie:

BP JERZY ABLEWICZ

ul. Dzierżyńskiego 9

Tarnów

Ojciec święty Jan Paweł II wyraża uczucie wdzięczności za pamięć, oddanie i modlitwy uczestników sympozjum patrystycznego w Tarnowie, a ich mozolną pracę w odczytywaniu wciąż na nowo myśli Ojców Kościoła i przybliżanie jej współczesnemu człowiekowi, z serca błogosławi.

CARDINALE VILLOT
Città del Vaticano

Wszystkie powyższe organizacyjne zasługi Księdza Kardynała K. Wojtyły wobec Zakładu Antyku Chrześcijańskiego KUL i Sekcji Patrystycznej podsumowała tuż przed swoją śmiercią jego wdzięczna admiratorka p. prof. Leokadia Małunowiczówna w słowach: „Kard. Wojtyła patronował trzem sympozjom antyku chrześcijańskiego w Krakowie. Udzielał też pomocy finansowej dla realizowania innych spotkań i inicjatyw naukowych podejmowanych przez Zakład. Wiadomo, że na skutek trudnej sytuacji finansowej KUL dotacje zakładów są bardzo niskie. Nieraz więc wysyłałam do Krakowa SOS i zawsze nadchodził ratunek. Wyrazem troski kard. Wojtyły o poziom nauczania patrologii w Polsce była między innymi ankieta rozesłana przez niego do wszystkich seminariów duchownych, by na jej podstawie można było ustalić stan faktyczny i wnioski co do polepszenia sytuacji w dydaktyce tej dyscypliny. Kardynał chciał, by powstała osobna Sekcja Patrologów wśród profesorów seminariów i innych zakładów naukowych. Miał uczestniczyć w sympozjum na temat modlitwy starożytnych chrześcijan, zorganizowanym w Tarnowie (dzięki szczodrobliwości ks. bpa J. Ablewicza) przez Sekcję Patrologów, Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL i Katedrę Patrologii ATK (19-21 X). Przysłał na ręce ks. dra S. Longosza, prezesa sekcji, list zawiadamiający, że nie będzie mógł przybyć z powodu konklawe, dołączył ciepłe słowa dla uczestników i uznanie dla nowo powstałej sekcji. Z mieszanymi uczuciami – radości i smutku – przeżyłam wybór «wuja Karola» na papieża. «Obiit Carolus, natus est Joannes Paulus II». Miło było słyszeć z ust przygodnych rozmówców rzymskich wyrazy podziękowania Polsce za tak wspaniały dar złożony Kościołowi

w osobie nowego Papieża czy też zapewnienia, że są tak bardzo szczęśliwi z wyboru kard. Wojtyły”³³.

Po śmierci Jana Pawła II pracownicy Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim wpisali do wystawionej na KUL-u Księgi Kondolencyjnej następujące słowa wdzięczności:

„Ojcie Świąty, brak nam będzie Ciebie. Dziękujemy Ci za praktyczne wcielanie soborowego hasła powrotu do źródeł: za wspieranie działalności Polskiej Sekcji Patrystycznej, Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL i jego periodyku «Vox Patrum».

Ks. dr hab. Stanisław Longosz, prof. KUL
Dr Alicja Stępniewska
Ks. mgr Józef Figiel”.

III. INSTYTUT PATRYSTYCZNY W TARNOWIE

Trzecią wreszcie, wspomnianą na wstępie, instytucją antyku chrześcijańskiego, którą Ksiądz Kardynał Karol Wojtyła planował powołać, był Instytut Patrystyczny w Tarnowie. Jako przewodniczący Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej czuł się zobowiązany do przeprowadzenia reformy polskich studiów teologicznych, a zamierzał to uczynić na wzór rzymski w formie instytutów. Reformę tę postanowił przeprowadzić najpierw w podległym sobie Papieskim Fakultecie Teologicznym w Krakowie, planując w należących do niego Wyższych Seminariach Duchownych utworzyć, stosownie do panujących w nich od lat tradycji naukowych, specjalistyczne instytuty: w Częstochowie Instytut Eklezjologiczno-Mariologiczny, w Katowicach Instytut Duszpasterski, w Kielcach Instytut Homiletyczny, a w Tarnowie Instytut Patrystyczny³⁴; nadzór administracyjno-naukowy pełniły nad nimi dziekan krakowskiego Fakultetu Teologicznego, one zaś byłyby utrzymywane przez miejscowe diecezje. Do próby zrealizowania tej myśli Ksiądz Kardynał przekonał najpierw księdza biskupa

³³ Małunowiczówna, „Wuj” *Karol*, s. 18-19.

³⁴ Por. *Przemówienie do Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego* (I Pielgrzymka do Polski, 9 VI 1979) 2, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia – homilie*, Kraków 2005, 181: „Wydział zgodnie ze swoim charakterem i statutem prowadził i prowadzi nadal również studia w zakresie tak zwanego cyclus specialisationis, przygotowujące do licencjatu i doktoratu. Studia te prowadzone są przede wszystkim w Krakowie. Prócz tego jednak została już zawarta umowa z Ordynariuszem Tarnowskim o powołaniu specjalistycznego Instytutu Patrologii w Tarnowie. Specjalistyczny też profil posiada wcześniej uzgodniony z Ordynariuszem Częstochowskim Instytut Eklezjologiczno-Mariologiczny w Częstochowie. Jeszcze też za mojego urzędowania została wdrożona sprawa Instytutu Pastoralnego w Katowicach”.

Jerzego Ablewicza, ordynariusza w Tarnowie, gdzie, jak mu zapewne było wiadomo, żywe były od lat tradycje patrystyczne. To z tej diecezji pochodził inicjator znanej serii patrystycznej „Pisma Ojców Kościoła” – J. Sajdak, stąd tłumacz pism katechetycznych św. Augustyna – ks. W. Budzik, stąd wielki popularyzator i tłumacz pism Ojców Kościoła – ks. J. Czuj, stąd wielki filolog i tłumacz wielu pism greckich autorów wczesnochrześcijańskich – T. Sinko, stąd działający wówczas w Tarnowie badacz i tłumacz wielu pism patrystycznych, w tym także syryjskich – ks. W. Kania, a w Warszawie na ATK twórca znanej serii „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy” – redemptorysta ks. E. Stanula, i stąd znany mu dobrze z Rzymu niewykorzystany dotąd pierwszy polski doktor nauk patrystycznych (1976) po Instytucie Patrystycznym „Augustinianum” ks. S. Longosz, który po powrocie pracował jako wikariusz przy bazylice katedralnej w Tarnowie. Ksiądz Biskup J. Ablewicz jesienią 1977 r. przedstawił ogólnie pomysł założenia Instytutu Patrystycznego w Tarnowie najpierw na jednej z konferencji profesorów Wyższego Seminarium Duchownego (= Instytutu Teologicznego), informując, że tego rodzaju agregowany do Fakultetu Teologicznego w Krakowie Instytut działałby na prawach papieskich z możliwością nadawania akademickich stopni licencjatu i doktoratu. Wybór kierunku patrystycznego jest podyktowany sytuacją dzisiejszego Kościoła, bardzo zbliżoną do sytuacji Kościoła starożytnego, oraz ogólną posoborową tendencją powrotu do źródeł i ożywienia nimi duchowości kapłanów. Obok więc aspektu ściśle naukowego miałyby on profil duszpasterski. Ojców Kościoła należałoby więcej uwzględniać w nauczaniu teologii dogmatycznej i moralnej, w homiletyce, w katolickiej nauce społecznej, w egzegezie Pisma św. i ascetyce, oraz nauczać kleryków, jak, gdzie i kiedy winni oni korzystać z nauki Ojców Kościoła. Propozycję tę profesorowie przyjęli na ogół krytycznie i bez entuzjazmu.

Ksiądz Biskup jednak dalej kontynuował realizację swego zamiaru. Na bezpośredniego organizatora przyszłego Instytutu powołał (ustnie) ks. S. Longosza, którego wprowadził w swoje plany i zlecił mu przygotowanie (po polsku i po łacinie) projektu statutów tego rodzaju Instytutu, z uwzględnieniem statutów krakowskiego Fakultetu Teologicznego i należącego doń Instytutu Liturgicznego, statutów analogicznych instytutów rzymskich na prawie papieskim, zwłaszcza Instytutu Patrystycznego „Augustinianum”, a przede wszystkim niedawno opublikowanego (31 X 1977) przez Kongregację d/s Wychowania Katolickiego przygotowanego do dyskusji projektu nowej Konstytucji Apostolskiej o kościelnych studiach akademickich (*Notanda – Schema novae Constitutionis Apostolicae de studiis academicis ecclesiasticis et Ordinationum S. Congregationis pro Institutione Catholica*); miał on także nawiązać kontakty z polskimi patrologami (był wówczas prezesem Sekcji Patrystycznej), którzy zechcieliby współpracować z powstającym Instytutem, zacząć gromadzić specjalistyczną bibliotekę patrystyczną przez sprowadzenie podstawowych serii (uzupełnić zdekompletowaną Patrologię Migne’a, sprowadzić Corpus Christia-

norum i Sources Chrétiennes) i czasopism („Augustinianum”, „Vigiliae Christianae”, „Vetera Christianorum”, „Rivista di Archeologia Cristiana” i inne) patrystycznych, oraz zorganizować w jednej z większych sal Wyższego Seminarium Duchownego lektorium patrystyczne (*Patristicum*); na to wszystko miał przyrządzone poparcie Księdza Biskupa i obiecane pieniądze.

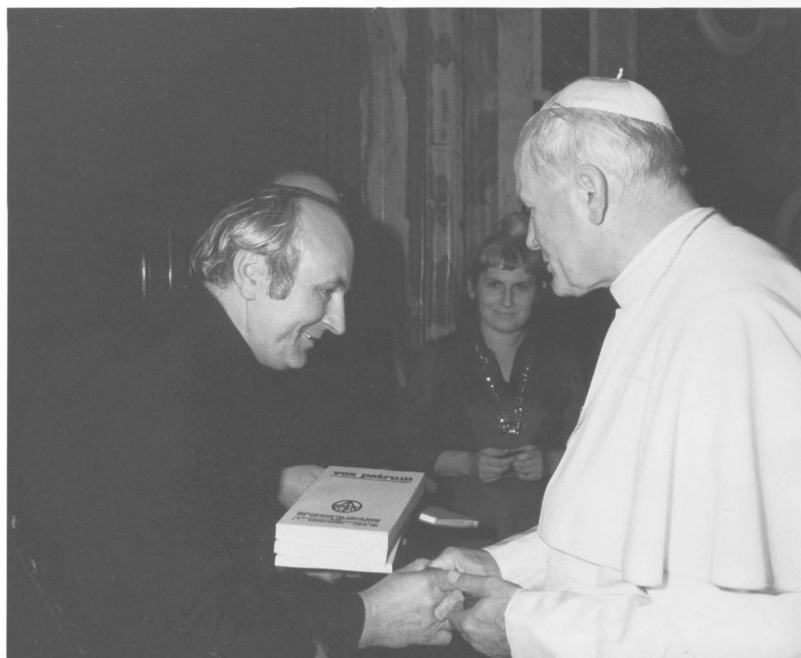
W niedługim czasie ks. Longosz przygotował pierwszy projekt statutu Instytutu, krótką historię Instytutu Filozoficzno-Teologicznego (WSD) w Tarnowie, listę profesorów (*Collegium professorum*), wykaz nauczanych dyscyplin oraz podzielony na poszczególne semestry wykaz przedmiotów obowiązkowych do licencjatu (*Disciplinae docendae*), a także zamówił odpowiednie serie i czasopisma patrystyczne oraz wyposażenie przyszłego lektorium. Pierwsza merytoryczna dyskusja nad projektem statutu Instytutu odbyła się w obecności księdza Biskupa 21 II 1978 r. podczas konferencji profesorów Seminarium Duchownego w Tarnowie. Podczas dyskusji nad projektem zasugerowano m.in. podkreślenie w nim większej autonomiczności Instytutu wobec Fakultetu Teologicznego oraz większe uwzględnienie w nim polskiego i tarnowskiego środowiska, a także większe wypuklenie profilu duszpasterskiego. Ustalono, że Instytut będzie agregowany do Fakultetu Teologicznego. Dla szczegółowego jednak dopracowania projektu statutu powołano za sugestią Księdza Biskupa specjalną komisję, w skład której weszli: ks. dr S. Longosz, ks. dr M. Bednarz, ks. dr hab. J. Dudziak, ks. dr E. Krężel, ks. dr hab. W. Kania, ks. dr K. Kupiec, ks. dr E. Łomnicki, ks. dr B. Margański i ks. dr A. Paciorek. Komisja ta zbierała się parę razy (po raz pierwszy już 28 II 1978 r.) w cotygodniowych odstępach i dopracowywała szczegółowo poszczególne części statutu, w czym brał również czynny udział ks. Biskup. Przygotowany zaś ostatecznie projekt statutu wraz z ustalonym wykazem profesorów i nauczanych dyscyplin, zatwierdzony przez Księdza Biskupa, miał być przekazany Kongregacji d/s Wychowania Katolickiego przez Księdza Kardynała K. Wojtyłę w najbliższym czasie, sam Instytut natomiast, jeśli wszystkie sprawy zdąży się załatwić, miał rozpocząć swoją działalność w październiku 1979 roku.

Ksiądz Kardynał K. Wojtyła zostawszy papieżem czuł się nadal odpowiedzialny za realizację projektu powołania w Tarnowie Instytutu Patrystycznego w ramach Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, gdy w lutym 1979 r. ks. dr S. Longosz znalazł się w Rzymie w poszukiwaniu książek dla biblioteki organizowanego Instytutu został zaproszony do koncelebrzy (z papieżem i sekretarzem ks. dr. S. Dziwiszem) w prywatnej kaplicy papieskiej (por. fot. 6-7), a później na śniadanie, podczas którego Jan Paweł II wypytywał o szczegóły konstituowania się Instytutu, na którego księgozbiór podarował milion lirów włoskich i udzielił Apostolskiego Błogosławieństwa.

Instytut według proponowanych statutu miał być agregowany do Papieskiego Fakultetu Teologicznego jako jego sekcja specjalizacji w nauce Ojców Kościoła; miał mieć charakter naukowo-pastoralny i znajdować się pod

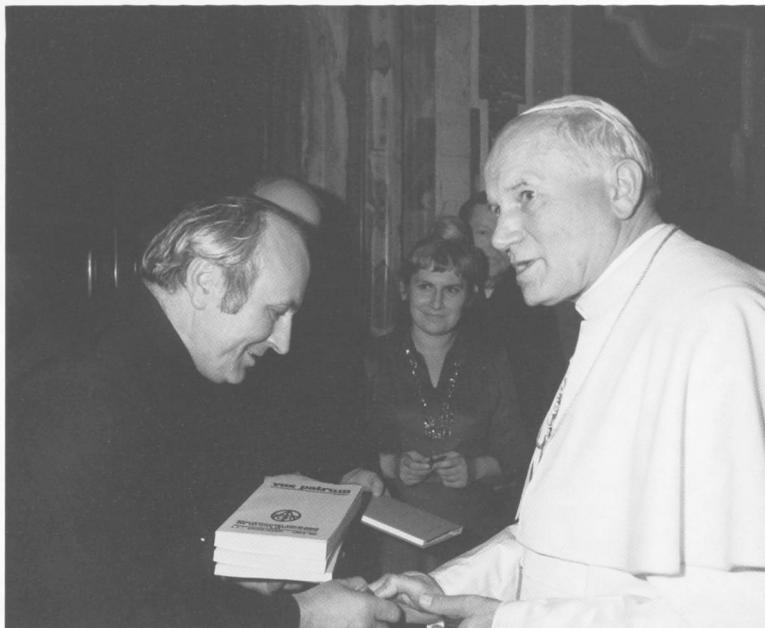
Fot. 1. Ksiądz Kardynał K. Wojtyła z prof. L. Małunowiczówną na KUL-u

Fot. 2. Pracownicy Redakcji ks. S. Longosz i A. Stepniwska wręczają „Vox Patrum”
Ojcu Świętemu

Fot. 3. Ks. F. Drączkowski i A. Stepniwska w rozmowie z Janem Pawłem II

Fot. 4. Ojciec Święty gratuluje wydania „Vox Patrum”

Fot. 5. Jan Paweł II w rozmowie z członkami Rady Naukowej „Vox Patrum”
(od lewej: ks. A. Eckmann, ks. S. Longosz i ks. F. Drączkowski)

Fot. 6. Spotkanie Jana Pawła II z ks. S. Longoszem
w sprawie Instytutu Patrystycznego w Tarnowie

Fot. 7. Msza Święta koncelebrowana w Kaplicy Papieskiej w Rzymie.
Z Ojcem Świętym odpawiają z lewej – ks. S. Longosz, z prawej – ks. S. Dziwisz

patronatem św. Jana Chryzostoma. Miał się jednak cieszyć swoimi przewidywanymi w przepisach prawami i współpracować z miejscowym Instytutem Filozoficzno-Teologicznym (WSD). Jego celem miało być: 1. zgłębianie nauki Ojców Kościoła, by z niego wynikało pełniejsze zrozumienie historii zbawienia i tajemnicy Chrystusa, pomocne w rozwiązywaniu problemów współczesnego życia chrześcijańskiego; 2. czerpanie z nauki Ojców Kościoła wzorców i korzyści duchowych dla współczesnego duszpasterstwa; 3. dostarczenie profesorom możliwości wyjaśniania i tłumaczenia pism Ojców Kościoła; 4. pogłębienie przez duchownych wiedzy patrystycznej, umożliwiające im osiągnięcie licencjatu, a nawet doktoratu z tej dziedziny.

Do jego władz miały należeć: Wielki Kanclerz Fakultetu Teologicznego, dyrektor Instytutu, dziekan Fakultetu Teologicznego, prezes Instytutu Patrystycznego, jego sekretarz oraz Rada Akademicka, w skład której mieli wchodzić wybrani profesorowie Instytutu i rektor Instytutu Filozoficzno-Teologicznego. Stopnie zaś akademickie, uzyskiwane w Instytucie, miały być podpisywane przez Wielkiego Kanclerza, dyrektora Instytutu, dziekana Fakultetu Teologicznego oraz prezesa i sekretarza Instytutu.

Jeśli chodzi o przedmioty nauczane w Instytucie, to miały nimi być przede wszystkim te dyscypliny, które mogą przynieść jak największą korzyść duszpasterstwu i życiu duchowemu wiernych. Dzieliły się zaś one najogólniej na trzy grupy: 1. filologiczne (język Ojców: grecki, łaciński i syryjski), 2. wprowadzające w kontekst historyczno-społeczny Ojców i ułatwiające zrozumienie ich nauki (metodologia i pomoce naukowe do studium Ojców, historia Kościoła starożytnego i filozofii starożytnej, archeologia i sztuka wczesnochrześcijańska, monastycyzm starożytny, początki prawa kościelnego, starożytne religie niechrześcijańskie, zarys historii starożytnej zwłaszcza okresu patrystycznego, herezje wczesnochrześcijańskie, ogólny zarys grecko-łacińskiej literatury klasycznej), 3. przede wszystkim teologia Ojców, wykładana tematycznie i analitycznie, ukazywana w rozwoju poszczególnych jej działów (egzegeza Pisma św., credo chrześcijańskie, nauka trynitarna, chrystologia, pneumatologia, eklezjologia, sakramentologia, liturgia, życie ascetyczne); należało do tego również czytanie i analiza wybranych pism Ojców (*lectio Patrum*). Dyscyplin tych miano nauczać kursorycznie i monograficznie przez co najmniej 4 lata po ukończonych studiach teologicznych (seminaryjnych): przynajmniej dwa lata do licencjatu i dwa do doktoratu (kurs doktorancki). Rok akademicki miał się rozpoczynać w pierwszym tygodniu października i dzielić się tradycyjnie na dwa semestry.

Słuchacze mieli się dzielić na zwyczajnych (kapłanów lub świeckich po maturze), którzy zmierzając do osiągnięcia stopni akademickich musieli zaliczyć wszystkie wykłady, uczęszczać na przepisane ćwiczenia i seminaria oraz zdać wymaganą ilość egzaminów, i na nadzwyczajnych (przynajmniej po maturze), którzy nie aspirując do stopni akademickich mogą uczęszczać na wybrane

przez siebie zajęcia; wszyscy oni winni posiadać przynajmniej podstawową znajomość języka łacińskiego i elementarną języka greckiego. Do osiągnięcia stopni akademickich wymagane było zdanie (ustne lub pisemne) wszystkich przewidzianych egzaminów oraz zaliczenie odpowiednich ćwiczeń i seminariów; uznawane miały być wykłady, ćwiczenia i egzaminy zdane z tematyki patrystycznej w KUL, ATK lub Papieskich Fakultetach Teologicznych.

Profesorów według proponowanych statutów miał mianować dyrektor Instytutu Patrystycznego (czyli ks. bp ordynariusz miejscowy), a zatwierdzać Rada Wydziału Teologicznego w Krakowie. Dzielili się oni na zwyczajnych, którzy mieli przynajmniej doktoraty z teologii ze specjalizacją patrystyczną, i nadzwyczajnych, którzy nie posiadali takich kwalifikacji. Dzielili się oni ponadto na miejscowych (domestici) i zamiejscowych (externi), którymi byli zapraszani z innych Uczelni Wyższych specjaliści.

W otrzymanej od Kongregacji d/s Wychowania Katolickiego na przesłane doń dokumenty (zwłaszcza projekt statutów i programu studiów) odpowiedzi³⁵, jej konsultor zasugerował szereg modyfikujących, ale niezbędnych do wprowadzenia zmian. Najpierw Instytut nie może być do Fakultetu „agregowany”, ale „inkorporowany”, bo stanowi tylko drugi jego cykl ze specjalizacją patrystyczną. Ordynariusz miejscowy nie może być dyrektorem Instytutu, mającym nad nim pełną władzę i mianującym m.in. uczących w nim profesorów, ale tylko Wicekanclerzem, do którego należą jedynie bezpośrednie (głównie finansowe) sprawy Instytutu, a pełną władzę nad nim będą sprawować Wielki Kanclerz, Rada Wydziału i jej dziekan, proces zaś wyłaniania prezesa i profesorów Instytutu winien się rozpoczynać od Rady Akademickiej Instytutu poprzez Wicekanclerza, Radę Wydziału i Wielkiego Kanclerza, który dokonuje aktu nominacji; podobnie stopni naukowych udziela Wydział poprzez Instytut. Konsultor sugeruje ponadto, by statuty z jednej strony dostosować szczególnie do rzymskich Normae ad Universitatis vel Facultatis statuta conficienda i do statutów Wydziału Teologicznego w Krakowie, z drugiej zaś, zwłaszcza odnośnie do profesorów, lepiej je adaptować do postulatów uniwersyteckiego prawa polskiego, gdzie wymaga się habilitacji, oraz zapisać jasno ich kategorię i proces ich wyłaniania; należy też w nich uwzględnić miejsce sekretariatu Instytutu i określić jasno prawa urzędującego w nim sekretarza Instytutu. Domaga się również zwiększenia liczby profesorów ze specjalizacją patrystyczną, a w innym piśmie – jasnego zagwarantowania odpowiednich funduszy na specjalistyczną bibliotekę i opłatę profesorów Instytutu. W przyszłości zaś oficjalna prośba o erygowanie Instytutu Patrystycznego w Tarnowie, skierowana do Kongregacji przez Wielkiego Kanclerza, winna być poparta, zarówno pisemną pozytywną opinią Fakultetu Teologicznego o programie i statutach tworzonego Instytutu, jak i rekomendacją Komisji Episkopatu d/s Nauki

³⁵ Por. S. Longosz, *Instytut Patrystyczny w Tarnowie*, VoxP 19 (1999) t. 36-37, 135-158.

i Studiów Wyższych stwierdzającą, że on odpowiada wymogom polskiego prawa kościelnego i uniwersyteckiego³⁶.

Po otrzymaniu powyższej odpowiedzi ks. biskup J. Ablewicz w niedługim czasie zrezygnował z dalszych starań o erygowanie Instytutu Patrystycznego w Tarnowie. Nie wiemy, jakie były tego bezpośrednie powody. Być może brak dostatecznej miejscowej patrystycznej kadry profesorskiej lub względy finansowe, a może świadomość, że w tej stworzonej przez siebie instytucji sam niewiele miałby do powiedzenia poza obowiązkiem jej utrzymywania.

Niedługo potem zlikwidowano utworzony w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego Zakład Patrystyczny (*lectorium*), a zgromadzony w nim specjalistyczny księgozbiór przeniesiono do biblioteki seminaryjnej. Wkrótce zapomniano też o organizowanym w Tarnowie Instytucie Patrystycznym, a była to niewątpliwie ciekawa i godna pamięci inicjatywa w historii polskich studiów nad antykiem chrześcijańskim, w której budowanie angażował się przyszły papież.

JOANNES PAULUS II – PROMOTOR STUDIORUM DE ANTIQVITATE CHRISTIANA IN POLONIA

(Argumentum)

Hac in dissertatiuncula, plenissima variorum allatorum documentorum, in memoriam revocantur merita primum cardinalis Caroli Wojtyła, postea Joannis Pauli II papae in promovenda studia Polonorum de antiquitate christiana tribus in campis: in constituendo Instituto Studiorum de Antiquitate Christiana in Catholica Universitate Lublinensi (1969), in erigenda Societate Patristica Polonorum (1977) necnon in creando Instituto Patristico Tarnoviae nondum tamen terminato.

³⁶ Por. Dokument Kongregacji „*Circa il costituendo Istituto Patristico Tarnoviense*”, tamże s. 153-156.